

HANDEN LATEN WAPPEREN

**beleidsplan 2005 - 2008
Handtheater**

INHOUDSOPGAVE

Beleidsplan 2005 tot en met 2008	1
Enig in zijn soort	
Vertraagde start	
Voorwaarden voor subsidiëring	
Gevolgen voor de repertoirekeuze	
Reacties pers en (horend) publiek	
Intensief vertaalproces	
Reacties doof publiek	
Openbaar toegankelijke voorstellingen	
Vertalingen	
Audiovisuele functie	
Verschillende manieren van tolken	
Dove regisseurs	
Management	
Samenwerkingsprojecten	
Theateropleiding voor doven	
Kwaliteitscriteria	
Publiciteit	
Bestuurssamenstelling	
Podiumkunsten en andere kunstvormen	
Activiteitenplan 2005 tot en met 2008	19
Theatervoorstellingen	
Volwassenen	
Kinderen en jongeren	
Theateropleiding	
Tolken en vertalen	
Audiovisuele projecten	
Publiciteit en diensten aan derden	
Begroting	Toelichting op de begroting Begroting Prestatieoverzicht
Bijlage 1	Between Scylla and Charybdis <i>lezing ten behoeve van het seminar Gehandicapten in de podiumkunsten: HOEZO GEHANDICAPT? op 16 januari 2003.</i>
Bijlage 2	Amateurtheaterschool voor doven <i>een eerste aanzet</i>
Bijlage 3	Is gebaren een kunst? <i>Enkele overwegingen ten behoeve van het congres 'Gebaren is een kunst' op 17 mei 2001.</i>

HANDEN LATEN WAPPEREN

Statutaire naam	Stichting Handtheater
'Roepnaam'	Handtheater
Postadres	p/a Theater 't OOG De Wittenkade 63 1052 AD Amsterdam
Telefoon	020 412 38 21
Teksttelefoon/fax	020 689 56 57
E-mail adres	info@handtheater.nl
Website	www.handtheater.nl
Karakter van de instelling	podiumkunstinstelling
Gesubsidieerd in het kader van de cultuurnota 2001 - 2004	ja

Amsterdam, 25 oktober 2003.

BELEID

2005 tot en met 2008

Enig in zijn soort

Handtheater is het enige theatergezelschap in Nederland dat tweetalige voorstellingen geeft in de Nederlandse Gebarentaal en het gesproken Nederlands. Het gezelschap is in 1990 vanuit de dovensamenleving opgericht en ontvangt sinds 2001 structurele subsidie van het Ministerie van OCW, het Ministerie van VWS en de gemeente Amsterdam.

De statutaire doelstelling van Handtheater luidt:
het bevorderen van en het geven van bekendheid aan kunstuitingen in gebarentaal.

Handtheater probeert haar doel te bereiken door:

- het verzorgen of doen verzorgen en stimuleren van voorstellingen en optredens in gebarentaal
- het doven in de gelegenheid stellen zich te bekwaliden op het gebied van gebarentaal en non-verbale expressie
- het ontwikkelen van toneelstukken en soortgelijke producties in de Nederlandse Gebarentaal
- het vertalen van 'horende' toneelstukken in de Nederlandse Gebarentaal
- het geven van workshops
- het (doen) geven van educatie aan doven en horenden
- het geven van voorlichting
- het organiseren van bijeenkomsten
- het samenwerken met soortgelijke en aanverwante nationale en internationale organisaties.

De dovensamenleving is een minderheid met een eigen taal en cultuur. De Nederlandse Gebarentaal (NGT) is de taal van doven in Nederland.

Dovencultuur en NGT hangen nauw met elkaar samen, maar zijn niet identiek. Wel kan gesteld worden dat de NGT een belangrijke – en misschien wel de belangrijkste – 'drager' van de dovensamenleving is. (...) Door communicatie via een gemeenschappelijke taal ontstaat een gemeenschappelijke cultuur.¹

De commissie doelt hier op cultuur in de brede zin van het woord, met een aantal kenmerken die terug te vinden zijn in alle culturen: taal, normen en waarden, gebruiken en tradities, en een gemeenschappelijke geschiedenis. Cultuur in enge zin verwijst naar de artistieke uitingen, en daarbij gaat het vooral om 'theater in de brede zin van het woord, omdat met name daarin het eigen visueel-manuele karakter van gebarentaal tot uitdrukking kan komen'.²

¹ Méér dan een gebaar, rapport van de Commissie Nederlandse Gebarentaal, ingesteld op 5 februari 1996 door de Staatssecretaris van VWS en de Staatssecretaris van OCW, blz. 22.

² Méér dan een gebaar, rapport van de Commissie Nederlandse Gebarentaal, ingesteld op 5 februari 1996 door de Staatssecretaris van VWS en de Staatssecretaris van OCW, blz. 100.

Handtheater heeft zich sinds de oprichting beziggehouden met theater in de Nederlandse Gebarentaal (meestal simultaan getolkt in het gesproken Nederlands). Terugkijkend op de afgelopen drie jaar kan een aantal conclusies worden getrokken die tevens als richtlijn kunnen dienen voor de komende kunstenplanperiode en de beleidsveranderingen die Handtheater meent te moeten aanbrengen.

Vertraagde start

Omdat de Raad voor Cultuur toentertijd de aanvraag voor structurele subsidie van Handtheater in eerste instantie niet heeft gehonoreerd en pas na overleg tussen de toenmalige bewindslieden, Vliegthart van VWS en Van der Ploeg van OCW, alsnog tot structurele subsidiëring van Handtheater is overgegaan, is Handtheater met vertraging aan de kunstenplanperiode 2001 – 2004 begonnen. Ondanks deze vertraging is gebleken dat de plannen zoals verwoord in het beleidsplan 2001 – 2004 in grote lijnen zijn gerealiseerd of gerealiseerd zullen worden binnen de daarvoor gestelde termijn.

Voorwaarden voor subsidiëring

Het Ministerie van VWS heeft aan de verstrekte structurele subsidie geen gedetailleerde voorwaarden gesteld, behalve dat Handtheater door middel van zijn activiteiten de cultuur en taal van doven letterlijk en figuurlijk over het voetlicht moet brengen.

Ook de gemeente Amsterdam heeft geen specifieke voorwaarden gesteld.

Het Ministerie van OCW heeft als eis gesteld dat Handtheater jaarlijks ten minste zestig voorstellingen speelt in het reguliere theatercircuit, voorstellingen die voor iedereen, dus ook voor niet-doven, toegankelijk zijn. Aan die eis heeft Handtheater ruimschoots voldaan. In de eerste plaats zijn jaarlijks meer voorstellingen gespeeld dan de vereiste zestig. Bovendien worden de voorstellingen zeer goed bezocht en bestaat het merendeel van het publiek uit horende mensen van wie de meeste geen kennis hebben van de cultuur en taal van doven. Ter illustratie de gegevens van de eerste vier voorstellingen van de Vagina Verhalen, de nieuwe voorstelling van Handtheater.

Theater	Plaats	Zaalgrootte	Aantal bezoekers	Dove bezoekers	In %
De Schakel	Heerhugowaard	450	400	7	2%
Vestzaktheater	Vlissingen	114	114	2	2%
Theater de Beun	Heiloo	196	196	20	10%
Stadstheater	Zoetermeer	192	192	48	25%

Het is dan ook zeker niet zo dat Handtheater alleen maar 'een gezelschap door doven voor doven' is zoals abusievelijk vaak wordt gedacht.

Gevolgen voor de repertoirekeuze

De eis van openbare toegankelijkheid heeft echter wel geleid tot een bepaalde repertoirekeuze. Gezocht is naar theaterstukken die door inhoud of thema een horend publiek (over de drempel) zouden kunnen trekken, een publiek dat anders misschien niet gekomen was. De voorstelling *Theo & Vincent* bijvoorbeeld trok veel liefhebbers van het leven en werk van Vincent van Gogh. *Versteend Verdriet*, waarin het verhaal wordt verteld van een dove joodse jongen en zijn ouderlijk gezin, trok de aandacht van de joodse gemeenschap en van geïnteresseerden in de Tweede Wereldoorlog. De voorstelling *O Amor Natural*, rondom de erotische gedichten van de Braziliaan Carlos Drummond de Andrade, sprak tot de verbeelding (hoe zal: *zuigen en gezogen worden door de liefde* er in gebarentaal uitzien?) en ook voor de nieuwe voorstelling *Vagina Verhalen* is overweldigende belangstelling.

Het is Handtheater dan ook gelukt om niet-doven die geen kennis hebben van taal en cultuur van doven, over de drempel van het theater te krijgen en voor de meesten is dat een indringende ervaring die smaakt naar meer. Ook de pers liet zich niet onbetuigd. Enkele reacties van pers en publiek³:

³ Zie voor een volledig overzicht van reacties van pers en publiek de verslagen van de afzonderlijke producties.

Reacties pers en (horend) publiek

Theo & Vincent

Als kunsthistorica vond ik vooral de verbeelding van Van Goghs kunst adembenemend.

Ik zou wensen meer toneel zo te zien. Omdat ik me nu realiseer dat stemmen ook erg af kunnen leiden.

Ik had me als horende en onbekende met gebarentaal wel afgevraagd in hoeverre de expressie van de emoties te volgen zouden zijn, maar het was heel goed te volgen. Mooi, bewogen drama.

*Broers Van Gogh gebaren hun band. Fascinerend en zonder woorden.
Gooi en Eerlander*

Beide hoofdrolspelers geven prachtig spel ten beste in poëtische Nederlandse Gebarentaal. John van Gelder zet niet alleen een herkenbare Van Gogh neer, maar overtuigt ook in zijn verbeelding van diens gekte. Jean Couprie levert een fraaie Theo op. Een wat sombere, zorgelijke gestalte die naast de lichte, dromende Vincent goed overeenkomt blijft. (...)

Met hun vertolking van deze rollen hebben de acteurs hun plaats in het professionele theatercircuit overtuigend verworven.

Woord & Gebaar

Het scheppingsproces dat Vincent doormaakt, wordt sterk beeldend uitgedrukt. Schilderijen worden als in een dans voor het publiek geschapen. Een eenvoudig decor en subtiel lichtgebruik weerspiegelen Vincents schildertechniek en kleurassociaties. (...)

Theo & Vincent is een creatieve uitvoering van de kunstzinnige mogelijkheden van een prachtige taal.

Babel

Een visuele voorstelling vol kleur en beweging.

De Bossche Omroep

O Amor Natural

Oogjes op stokjes en me gewoon laten meeslepen! Prachtig!

Veel interpretaties van de gedichten gaven voor mij meer en treffender de sensualiteit en erotiek weer dan de woorden van de Braziliaanse dichter zelf.

Deze voorstelling was voor mij de eerste, maar zeker niet de laatste.

Fungeren de dansen adequaat als overgang, de declamatie van de gedichten is boeiender, dansanter zelfs. Aan de manier waarop de handen woorden, zinnen vormen kun je het thema aflezen. Strelend bezingen zij de zoetheid van de liefde, soms krachtiger of het tempo verhogend als de passie feller is, of andere lichaamsdelen gebruikend om de tekst een nog directere zeggingskracht te geven.

Hanny Alkema, Trouw

De voordrachten hebben niets weg van pantomime, maar eerder van literair theater. Van de gebaren is slechts een klein gedeelte uitbeeldend. De meeste zijn abstract en voor leken niet te begrijpen, maar het ziet er schitterend uit, die fladderende armen door de ruimte.

Wilfred Takken, NRC

In de voorstelling O Amor Natural laten zij zien hoe gebarentaal zich in de subtielste betekenissen laat plooien.

Erik van den Berg, De Volkskrant

Versteend Verdriet

I found the combination of facial gesture and musical but never over-emotional tone extremely moving. (...) The diagonal background with the 'left luggage' on one side and the screen for projection was simple, never boring, never intrusive. The movement – the use of space – was again never too much, simple and therefore very moving. In the general understatement – of movement, of gesture, of tone (voice) a great poignancy and deep impact was achieved.

Wendie Shaffer, Joods-Historisch Museum

Heel veel waardering voor deze prachtige, indrukwekkende en ontroerende voorstelling.

Saskia Bruines, wethouder van Cultuur, Amsterdam

Eduard beeldt op prachtige wijze uit hoe zijn moeder de oorlog heeft beleefd.

Roy Jadi, Auschwitzbulletin

Een bescheiden, mooie en aangrijpende voorstelling ...

Max Arian, Roodkoper

Vagina Verhalen

Ik vond het samenspel tussen doven en horenden fantastisch. Een wereld die niet echt bekend is, ging open.

Schitterend dat gebarentaal tot kunst wordt/is verheven. Ontroerend ook.

Veel dynamischer dat de Vagina Monologen, de 'horende zus' van deze versie.

Prachtig hoe doven en horenden van dezelfde voorstelling kunnen genieten

Wij vonden het een spetterende voorstelling. Heel anders, maar veel aantrekkelijker dan de Monologen.

Kindertheatervoorstelling Brekebeen

De kinderen vonden het de normaalste zaak van de wereld dat je ook met je handen kan praten en hadden absoluut niet door dat jullie voorstelling uniek is.

Mechteld Overkamp-Van den Beld, beleidsmedewerker Nationaal Revalidatie Fonds

Op het spel van de drie acteurs hebben we weinig aan te merken. Zij beheersen het moeilijke en niet te onderschatten métier van het toneelspelen voor kinderen. Het drietal slaagde er in om zijn publiek bijna een uur lang in de ban te houden. Dat zegt genoeg. Zeker met een kwetsbare voorstelling als deze, waarmee zowel horenden als doven moeten worden bediend.

Gé Ansems, Haagsche Courant

Theatergroep Hobo heeft samen met Handtheater een uitermate sympathieke voorstelling afgeleverd waarin spreek- en gebarentaal naadloos in elkaar overgaan.

Marla Klein, Parool

Over de kindertheatervoorstelling Kan jij een ei?

Prachtig om gebarentaal op deze manier in een voorstelling te zien.

Zelfs voor kinderen van 33 en 12 is het nog leuk!

Intensief vertaalproces

Het bronmateriaal voor het script is in alle bovengenoemde voorstellingen afkomstig uit het horende cultuurgoed en bestaat uit een in het Nederlands geschreven of vertaalde tekst, respectievelijk de brieven van Theo & Vincent van Gogh, het verhaal van mevrouw Davidson zoals opgeschreven voor haar dove zoon, de Nederlandse vertaling van de gedichten van Carlos Drummond de Andrade en de Nederlandse vertaling van The Vagina Monologues. Ook bij de kindertheatervoorstellingen was een in het Nederlands geschreven script het uitgangspunt voor de voorstelling.

Dat betekent dat de brontekst, na bewerkt te zijn tot een script, vertaald moet worden van het Nederlands naar de Nederlandse Gebarentaal.

Vertalingen van de ene taal naar de andere kosten altijd veel tijd, maar daarbij komt dat er in Nederland geen opgeleide vertalers Nederlands-Nederlandse Gebarentaal en vice versa zijn. Vertalingen naar de Nederlandse Gebarentaal moeten dus altijd door een collectief van doven en horenden worden gemaakt. Dat geldt tevens voor de terugvertaling van de Nederlandse Gebarentaal naar de gesproken Nederlandse tekst, de zogenaamde tolktekst.

Wil Handtheater ieder seizoen een nieuwe voorstelling voor kinderen en een nieuwe voorstelling voor volwassenen uitbrengen, dan betekent dat ook ieder jaar twee vertalingen. Gebleken is dat dat ondoenlijk is en ten koste gaat van de kwaliteit van de vertaling. Het is zelfs zo dat de Nederlandse tolktekst soms van een beter niveau is dan de tekst in de Nederlandse Gebarentaal.

Reacties doof publiek

Ook vanuit de dovengemeenschap wordt sinds jaar en dag waardering geuit voor de voorstellingen van Handtheater. In de eerste plaats omdat er zo weinig aanbod is in de eigen taal en iedere mogelijkheid om een theateervoorstelling in eigen taal te zien met beide handen wordt aangegrepen. Verder is er ook waardering voor het feit dat de voorstellingen van Handtheater een deel van het horende cultuurgoed ontsluiten. Van het dove publiek zijn aanmerkelijk minder schriftelijke reacties dan van het horende publiek. De verklaring daarvoor moet gezocht worden in het feit dat het geschreven Nederlands voor veel doven niet hun eerste taal is. Zij reageren dan ook in de Nederlandse Gebarentaal. De teneur van de reacties wordt goed weergegeven door de (schriftelijke) reactie van de dove Marije Schadee op de voorstelling *Versteend Verdriet*:

Films heb ik gezien, boeken heb ik gelezen, maar een persoonlijke getuigenis op het toneel bood me een nieuwe kijk op de oorlog. Omdat ik via de gebarentaal nu ook de emoties zag, die normaal gesproken door ondertiteling of papier op afstand worden gehouden. Is het dan niet zo dat er veel meer toneelstukken moeten komen in de Nederlandse Gebarentaal, zelfgeschreven of vertaald? Zodat doven toegang kunnen krijgen tot de wondere wereld van vertellingen, waar gebeurde of verzonnen?

Toch geven sommige kritische voortrekkers aan de voorstellingen niet 'doof' genoeg te vinden.⁴

De vraag dringt zich vervolgens op: wat is dan wel echt 'doof'? Hoewel die vraag nog niet uitputtend beantwoord kan worden, zijn er wel enige indicaties te geven. De dove Britse cultuurfilosoof Paddy Ladd bracht onlangs de resultaten van een omvangrijke en diepgaande studie uit onder de titel *Understanding Deaf Culture – In Search of Deafhood*⁵. In de paragraaf over 'deaf performing arts' schrijft hij onder andere:

⁴ Zie voor het vraagstuk van het bedienen van twee publieksgroepen, doven en horenden, ook het stuk *Between Scylla and Charybdis* dat in bijlage 1 is opgenomen.

⁵ Multilingual Matters Ltd, Engeland, Verenigde Staten, Canada en Australië, 2003

Deaf clubs have a tradition of informal performance, usually around festive dates, comparable to those of village dramatic societies. In the UK, the BDA⁶ established a triennial national drama competition, but the choice of subject matter and the signing styles were strongly influenced by the hearing missionaries to the Deaf (...). In the 1960s the National Theatre of the Deaf (...) was formed and lasted till the early 1980s, but its choice of material and signing styles were also strongly influenced by its hearing directors, and the Deaf audiences often complained that its works were unintelligible, leading to hearing people forming the majority of its paying customers. (...) In the former communist countries, government sponsorship of Deaf arts led to a particularly strong tradition of Deaf stage performance. Here, however, Oralism⁷ also gained influence, and many of these have specialized in mime rather than in use of their own sign languages.

The Deaf Resurgence saw the first known plays written and directed by Deaf people on Deaf themes emerge in the USA in the early 1970s, in the UK in the late 1980s and elsewhere in the 1990s (Handtheater, 1997). However, with the demise of the BDA's drama competition, and with fewer young people joining the clubs, Deaf theatre in the UK has seriously declined (...). Another reason for this decline has been the growth of 'integrated theatre', where hearing groups have taken on a 'token' Deaf person, learned some basic signs and presented this as signed theatre. With their knowledge of the grant allocation systems, they are able to win money that might otherwise have gone to sustaining Deaf drama groups with Deaf-centred themes.

In dit uitvoerige citaat geeft Paddy Ladd – hoewel indirect – een aantal ingrediënten aan van wat 'echt doof' zou kunnen worden genoemd. De basis van podiumkunsten in de dovengemeenschap is de kunst van het verhalen vertellen. Die vertelkunst wordt bedreven daar waar dove mensen samenkomen, van privé-feestjes tot festiviteiten in de dovenclub. Het materiaal zijn dove thema's, uit het leven van doven gegrepen, en verteld in de voor ieder individu kenmerkende verteltrant (signing style). Deze optredens worden doorgaans niet getolkt, omdat het publiek (doof en horend) de gebarentaal beheerst. Een voorbeeld hiervan is het Open Podium van Handtheater, dat vijfmaal per jaar plaatsvindt en niet wordt getolkt. Op het moment dat de kunstzinnige prestaties van dove acteurs tussen de schuifdeuren vandaan komen en een groter, ook horend publiek bereiken via de reguliere podia, dreigt de inhoud en stijl gedomineerd te worden door horenden.

Bovendien moeten die voorstellingen noodzakelijkerwijs, ter wille van het publiek dat de gebarentaal niet beheerst, tweetalig zijn.

Hoewel Ladd Handtheater noemt als een van de theatergroepen die een toneelstuk heeft uitgebracht van de hand van een dove schrijver, onder regie van een dove regisseur en met een doof thema⁸, is zijn kritiek ook op Handtheater van toepassing.

⁶ British Deaf Association

⁷ Oralisme is de stroming binnen het dovenonderwijs die de nadruk legt op het leren spreken en liplezen. Vaak gaat dat gepaard met het onderdrukken van de plaatselijke gebarentaal.

⁸ Ladd bedoelt *De man, de stad en het boek, een monoloog voor drie mannen*, gebaseerd op het boek *Observaties van een Dove & Stomme* van de dove Fransman en revolutionair Pierre Desloges, Parijs/Amsterdam 1779.

- Handtheater heeft in de afgelopen kunstenplanperiode vooral producties uitgebracht waarin het horende cultuurgoed uitgangspunt is.
- Het bronmateriaal zijn geschreven teksten die onder tijdsdruk zo goed en zo kwaad als het gaat vertaald worden naar de Nederlandse Gebarentaal (en dus niet materiaal in de Nederlandse Gebarentaal, vertaald naar het gesproken Nederlands).
- De nadruk ligt op documentair theater.
- Omdat Handtheater per jaar zestig voorstellingen moet geven die voor iedereen toegankelijk zijn en die daardoor noodzakelijkerwijs tweetalig zijn, is de afgelopen jaren de dovenwereld minder dan voorheen bediend waar het gaat om ad hoc optredens ten behoeve van bijeenkomsten, festiviteiten, congressen enz. in de dovenwereld.
- De regie is in handen van horenden.
- Het management bestaat uit horenden.
- In beleidsstukken van de afgelopen jaren heeft Handtheater steeds aangegeven dat het publiek voor 30 tot 40 percent uit doven en voor 70 tot 60 percent uit horenden bestaat. De ervaringen van de afgelopen tijd leren echter dat het percentage doven dat de voorstellingen bezoekt, in verhouding lager is geworden. Zeker sinds Handtheater vanwege tijdsgebrek heeft besloten om de extra faciliteit dat doven bij Handtheater kaartjes konden reserveren voor voorstellingen in het land, heeft afgestoten. Daardoor vissen doven die de weg naar het reguliere theater niet zo snel kunnen vinden, achter het net en zijn voorstellingen al uitverkocht als ze een kaartje willen reserveren
- In samenwerkingsprojecten vergt het de grootst mogelijke inspanning om het typisch dove, de dovencultuur niet te laten ondersneeuwen.

Daarbij komt dat de beroepsopleidingen op het gebied van de podiumkunsten niet of nauwelijks toegankelijk zijn voor doven. Handtheater wordt dus geacht professionele voorstellingen te brengen met acteurs die geen beroepsopleiding hebben kunnen volgen, en die voorafgaand aan of in het verleden zelfs tijdens de productieperiode intern moesten worden opgeleid.

De keuze om de twee globaal te onderscheiden publieksgroepen, te weten het dove en het horende publiek, te willen bereiken, blijft voor Handtheater ook voor de komende kunstenplanperiode overeind.

Zoals in de lezing ten behoeve van het seminar *Gehandicapten in de Podiumkunsten: HOEZO GEHANDICAPT?* echter al is aangegeven, is het bedienen van twee publieksgroepen tegelijkertijd een zware opgave.

We have to weigh all the pros and cons and balance between the expectations, interests and needs of the deaf and of the hearing community.

The last two years – in my opinion - we have focused too much on the hearing community and have neglected the deaf community, being a minority culture.⁹

⁹ Between Scylla and Charybdis, lezing ten behoeve van het seminar *Gehandicapten in de Podiumkunsten: HOEZO GEHANDICAPT?* op 16 januari 2003, georganiseerd door The British Council.

Voor de komende kunstenplanperiode is het dan ook zaak om de balans te herstellen. Er zijn verschillende manieren om een evenwicht tot stand te brengen:

- Het aantal voor iedereen toegankelijke voorstellingen per jaar in het reguliere theatercircuit wordt voorlopig teruggebracht van zestig naar veertig.
- Er wordt meer tijd uitgetrokken voor vertalingen Nederlands/Nederlandse Gebarentaal en voor experimenten op dat vlak.
- De (audio)visuele functie wordt uitgebreid en geformaliseerd.
- Er wordt tijd gereserveerd voor het onderzoeken van andere dan de voor de hand liggende manieren van tolken.
- Er wordt gewerkt met buitenlandse dove regisseurs. De artistiek leider krijgt vooral een faciliterende en stimulerende functie.
- In het management worden dove mensen opgenomen. De jonge dove medewerkers van Handtheater worden intern opgeleid tot het op den duur overnemen van managementtaken.
- Bij samenwerkingsprojecten wordt meer tijd ingeruimd voor kennismaking en informatie-uitwisseling.
- Er komt een theateropleiding voor doven.
- Er worden kwaliteitscriteria ontwikkeld aan de hand waarvan tweetalige voorstellingen, in de NGT en het gesproken Nederlands, kunnen worden beoordeeld.
- Er wordt meer aandacht besteed aan publiciteit.
- Het bestuur wordt uitgebreid met deskundigen op het gebied van dovencultuur en een deskundige op het gebied van kunsteducatie.

De bovengenoemde punten worden hieronder toegelicht en uitgewerkt.

Openbaar toegankelijke voorstellingen

Handtheater brengt in de komende kunstenplanperiode het ene jaar een nieuwe productie voor volwassenen uit en het volgende jaar een nieuwe productie voor kinderen. Zowel de voorstellingen voor volwassenen als die voor kinderen toeren twee jaar. Per jaar worden er twintig voorstellingen voor volwassenen en twintig voor kinderen gespeeld. Dat brengt het totaal van voorstellingen die voor iedereen, dus ook voor horenden, toegankelijk zijn op veertig. Deze reductie van het aantal voorstellingen is voorlopig. De onderzoeken en experimenten op het gebied van vertalen en tolken moeten uiteindelijk resulteren in een toename van het aantal voorstellingen dat voor beide publieksgroepen toegankelijk is.

Vertalingen

Er wordt meer tijd uitgetrokken voor vertalingen Nederlands/Nederlandse Gebarentaal. Er wordt een pool van vertalers, zowel doof als horend, samengesteld. Tevens wordt tijd gereserveerd voor het doen van experimenten en onderzoek, zowel op het gebied van vertalingen van het Nederlands naar de Nederlandse Gebarentaal als van de Nederlandse Gebarentaal naar het Nederlands. Om een voorbeeld van het eerste te noemen: er ligt al enige tijd het idee om bestaande vertalingen, die zijn opgenomen op video, aan een onderzoek te onderwerpen. Neem de vertalingen van de erotische gedichten van Carlos Drummond de Andrade. Er zou onderzoek gedaan kunnen worden naar de wijze waarop de gedichten zijn vertaald, de positieve en negatieve kanten daarvan en in samenspraak alternatieve vertalingen kunnen worden gemaakt die naast de bestaande worden gelegd en daarmee worden vergeleken.

Een voorbeeld van oorspronkelijk werk (in de Nederlandse Gebarentaal) is de serie Stoplicht die John van Gelder, een van de acteurs van Handtheater, in 1997 heeft gespeeld. Stoplicht bestond uit drie voorstellingen die ieder in het licht stonden van een kleur van het stoplicht: rood, oranje en groen. Het publiek werd uitgenodigd om een voorwerp mee te nemen in de kleur van die avond. Die voorwerpen werden een kwartier voorafgaand aan de voorstelling ingeleverd en in het decor verwerkt. John van Gelder bedacht bij ieder voorwerp (of soms een aantal voorwerpen) een verhaal. Omdat de verhalen zo 'gebarentalig' waren, bleek het onmogelijk om deze ter plekken à l'improviste te tolken. Van de voorstellingen bestaan werkopnames. Deze zouden gebruikt kunnen worden om de verhalen alsnog te vertalen en te onderzoeken of het mogelijk is deze simultaan te tolken en zo niet op welke andere wijze dan wel.

Werkbezoeken aan het buitenland staan ook op het programma. Volgend jaar is een bezoek aan de werkgroep *Signing Shakespeare* gepland. Deze werkgroep bestaande uit dove en horende deskundigen is bezig te onderzoeken hoe de teksten van Shakespeare vertaald kunnen worden naar de British Sign Language. Ook op Gallaudet University in Washington DC, de enige universiteit voor doven ter wereld, is een vakgroep die zich met vertalen bezighoudt.

Van het onderzoek naar en van de experimenten met vertalen wordt uitvoerig verslag gedaan.

Audiovisuele functie

Omdat gebarentalen visuele talen zijn, is video een belangrijk medium. Bij Handtheater wordt video gebruikt om vertalingen vast te leggen (scripts in NGT) en voorstellingen en andere activiteiten te archiveren.

Zoals tijdens het filmfestival *Deaf in the Picture*, dat Handtheater samen met de bioscoop Het Ketelhuis in Amsterdam heeft georganiseerd in de lente van dit jaar, zo zichtbaar is gemaakt, hebben doven een eigen visie, een eigen kijk op de wereld om hen heen. Het is meer dan de moeite waard om die eigen kijk verder te onderzoeken en te ontwikkelen en daarbij theater en film een kruisbestuiving te laten aangaan.

Binnen Handtheater is een van de medewerkers vrijgemaakt om naast acteren de audiovisuele functie uit te bouwen.

Verschillende manieren van tolken

Handtheater heeft op bescheiden schaal geëxperimenteerd met verschillende manieren van tolken.

Bij *De Man, de Stad en het Boek*, *Theo & Vincent* en *Versteend Verdriet* werd gebruikgemaakt van een tolk, die zittend op de eerste rij voor het podium simultaan stem gaf aan de dove acteur(s).

Bij de kindertheatervoorstelling *Brekebeen* speelden twee horende actrices samen met een dove acteur. Op ingenieuze wijze vertolkten zij elkaar, bijvoorbeeld doordat in een dialoog de vraag in het antwoord besloten lag.

Bij de kindertheatervoorstelling *Kan jij een ei?* spelen de twee tolken tevens een kleine bijrol als papa en mama van het meisje Roos.

Sinds enige tijd is Handtheater ertoe overgegaan om niet meer te spreken over tolken maar over stemacteurs. Het begrip tolken geeft verwarring. In Nederland is 'tolk Nederlandse Gebarentaal' een beroep. Tolken verzorgen de alledaagse communicatie tussen doven en horenden. Zij tolken bijvoorbeeld een gesprek met de huisarts, met de Dienst Wonen en Werken van de gemeente, met de notaris enz. Verder worden tolken ingezet om lezingen te tolken, zijn te zien bij het ochtendjournaal en hebben een zekere bekendheid verworven bij het horende publiek door het tolken van de jaarlijkse troonrede. Tolken in het theater vereist echter andere kwaliteiten. In de Verenigde Staten is 'theatertolk' een specialisme. Vandaar dat bij de voorstelling *Vagina Verhalen* die wordt gespeeld door acht dove en acht horende actrices gesproken wordt over stemacteurs. Een dove en een horende vrouw spelen in duo dezelfde rol, de een sprekend en de ander gebarend.

Bij *O Amor Natural* hebben we ervoor gekozen om de erotische gedichten van de Braziliaan Carlos Drummond de Andrade niet tegelijkertijd stem te geven. In de eerste plaats hadden de gedichten na vertaling in de Nederlandse Gebarentaal een heel ander ritme dan de gedichten in het Nederlands, bovendien wilden we dit keer het publiek in de gelegenheid stellen om naar de gedichten te kijken zonder gestoord te worden door een simultaan gesproken vertaling.

Meerdere malen hebben horende mensen uit het publiek aangegeven dat ze graag naar de gebarentaal zouden willen kijken zonder meteen een gesproken vertaling aangeboden te krijgen. Het publiek kreeg wel bij binnenkomst een dichtbundel aangereikt met de tekst van de gedichten in het Nederlands. De reacties van het horende publiek liepen uiteen. Eén groep las zorgvuldig de gedichten voor aanvang van de voorstelling. Een andere groep wilde de tekst juist liever achteraf lezen en een derde groep – overigens verreweg de kleinste – trachtte tijdens de voorstelling in het (half)donker de tekst van de gedichten te lezen. En raakte daardoor uiteraard gefrustreerd.

De variëteit in tolkvormen is nog lang niet uitgeput. Handtheater wil graag de komende vier jaar experimenteren met andere vormen van 'tolken' of beter gezegd onderzoek doen naar hoe de inhoud van een voorstelling in de NGT toegankelijk kan worden gemaakt voor een publiek dat die taal niet beheerst.

Handtheater is voornemens contact te zoeken met tolken in het buitenland die tolken in het theater als specialisme hebben ontwikkeld.

Van het onderzoek naar de verschillende manieren van tolken wordt uitvoerig verslag gedaan.

Dove regisseurs

Tot nu toe heeft de regie van de eigen producties van Handtheater in handen gelegen van Mieke Julien, de (horende) artistiek leider. Dat is geen welbewuste keuze geweest maar uit noodzaak geboren. In het verleden, ook voordat Handtheater structurele subsidie ontving, zijn meerdere pogingen ondernomen om buitenlandse dove regisseurs voor enige maanden naar Nederland te laten komen, maar dat is steeds afgeketst op een gebrek aan middelen.

Voor het komende jaar heeft Handtheater twee dove regisseurs gevraagd om de regie op zich te nemen van een productie, de Frans-Turkse regisseur Levent Beskardes uit Parijs en de Engelse regisseur Hal Draper. De bedoeling is tweërlei. In de eerste plaats is het voor dove acteurs een hele andere ervaring om geregisseerd te worden door iemand uit de eigen cultuur. In de tweede plaats hopen we andere speelstijlen te introduceren.

Het belang van een dove regisseur wordt onderstreept door de ervaringen bij de regie van de *Vagina Verhalen*. Omdat de regisseur, Mieke Julien, werkte met zowel dove als horende actrices, bediende zij zich tijdens de regie van het gesproken Nederlands, dat simultaan door een tolk voor de dove actrices in de NGT werd vertaald. Daarmee wordt automatisch de afstand tussen de regisseur en de dove actrices vergroot. Hoewel Mieke Julien de NGT zodanig beheerst dat zij de regie in de NGT zou kunnen doen, was dat geen optie, omdat de tolk haar dan in het gesproken Nederlands had moeten vertalen voor de horende actrices. Omdat Mieke Julien horend is, zou dat haar hebben gestoord, omdat zij de stem van de tolk kan horen en daardoor wordt afgeleid.

Management

In de eerste helft van de lopende kunstenplanperiode werd het zakelijk management gedeeld door Wouter Overgaauw (horend) en Herman Scheper (doof). In december 2002 kwam Herman Scheper door een dodelijk ongeval om het leven. Behalve het gemis van zijn markante en warme persoonlijkheid ervoer en ervaart Handtheater ook het gemis aan een doof persoon in het management. Op dit moment bestaat het management uit horenden.

In de komende kunstenplanperiode wil Handtheater John van Gelder als artistiek leider naast Mieke Julien in het management opnemen. John van Gelder vervult deze functie in de praktijk al sinds jaar en dag, een reden te meer om dat te formaliseren. Daarnaast is Handtheater begonnen de jonge medewerkers intern te scholen zodat zij aan het einde van de komende kunstenplanperiode in staat zijn managementtaken over te nemen.

Samenwerkingsprojecten

Hoewel Handtheater samenwerkingsprojecten van groot belang acht, omdat daarmee een kruisbestuiving tussen twee culturen kan plaatsvinden, heeft de ervaring geleerd dat er meer tijd voor kennismaking en informatie-uitwisseling uitgetrokken moet worden. Omdat de dovencultuur een minderheidscultuur is, bestaat het gevaar dat bij onvoldoende voorbereiding de dovencultuur het onderspit delft. Het verslag van de samenwerking tussen Artisjok/020 en Handtheater geeft uitvoerig weer wat er gebeurt wanneer het aan voorbereidings-tijd ontbreekt.

Het ligt in de bedoeling om een traject uit te zetten voor theatergroepen en individuen waarmee Handtheater een samenwerking aangaat.

Theateropleiding voor doven

Omdat de opleidingen op het gebied van de podiumkunsten niet of nauwelijks toegankelijk zijn voor doven, heeft Handtheater tot nu toe intern een opleiding verzorgd. In het verleden zijn er theater- en danscursussen georganiseerd die niet meteen tot een voorstelling hoefden te leiden. In de lopende kunstenplanperiode was er voor die cursussen te weinig tijd en was de opleiding meer resultaatgericht. Handtheater wordt geacht om professionele voorstellingen te brengen in het reguliere theatercircuit, terwijl de meeste dove acteurs geen beroepsopleiding hebben. Voorafgaand aan en zelfs tijdens een lopende productie worden zij geschoold.

De performers van *O Amor Natural* ontvingen een danstraining. De actrices van

de *Vagina Verhalen* hebben een cursus van een half jaar gevolgd (een dagdeel per week) voorafgaand aan de repetities. In die cursus kregen zij les in drama, dans, stemvorming en zingen (horende actrices) en theateraal gebaren (dove actrices). Handtheater wil de komende jaren de scholing weer loskoppelen van de producties. In samenwerking met Kunstweb in Amsterdam is Handtheater bezig een basis-cursus te ontwikkelen van zestien weken die tweemaal per jaar wordt gegeven. Die basiscursus leidt tot een presentatie op het *Open Podium* dat vijfmaal per jaar wordt gehouden. Het *Open Podium* is een soort 'Engelenbak' waarbij mensen zich aan een publiek kunnen presenteren met een korte act, gedichten, zang, clownerie, acrobatiek enz.

Het *Open Podium* is door doven wel eens de belangrijkste activiteit van Handtheater genoemd, omdat daar doven in de eigen taal vrijelijk met podiumkunsten bezig kunnen zijn.

Volgend jaar start een pilot van de theateropleiding. Hiervoor heeft het Ministerie van OCW een bedrag ter beschikking gesteld. Het is de bedoeling dat de theateropleiding uiteindelijk acteurs gaat leveren voor de producties van Handtheater. In aanvang zal de opleiding onder Handtheater ressorteren om in de toekomst te verzelfstandigen.¹⁰

Kwaliteitscriteria

In het rapport *Méér dan een gebaar* van de in 1996 ingestelde Commissie Nederlandse Gebarentaal wordt ook een hoofdstuk gewijd aan cultuur. Ik citeer:

Gegeven het feit dat aangetoond kan worden dat gebarentalen volwaardige talen zijn, net als gesproken talen, is daarmee gegeven dat deze talen zonder meer een vehikel kunnen zijn van authentieke artistieke uitingen, die zelfs door hun uniek eigen karakter zonder meer een verrijkend en inspirerend effect kunnen hebben op artistieke uitingen in gesproken talen. (...) Kunst in en vanuit de gebarentaal en in het verlengde daarvan in en vanuit de dovencultuur, waarvan deze taal de exponent bij uitstek is, is dus 'subsidiabel'. Daarmee is in zekere zin meteen ook alles gezegd, want vervolgens dient deze kunst op eigen benen te kunnen staan waar het gaat om het beantwoorden aan de criteria om voor subsidiëring in aanmerking te komen.¹¹

Hoewel de commissie van mening is dat kunstuitingen in een volwaardige taal als de Nederlandse Gebarentaal dus subsidiabel zijn en verderop in het rapport aangeeft dat de overheid de ontwikkeling van kunstproducties in de NGT zou moeten stimuleren, vindt de commissie dat kunstuitingen in de NGT moeten voldoen aan criteria. De vraag is alleen aan welke criteria?

¹⁰ Zie voor een korte schets van de theateropleiding bijlage 2.

¹¹ *Méér dan een gebaar*, Rapport van de Commissie Nederlandse Gebarentaal, Sdu Uitgevers, blz. 99 en verder.

Op de informatieve dag over kunstuitingen in de NGT *Gebaren is een Kunst* georganiseerd door het Fonds voor de Letteren en het Fonds voor de Podiumkunsten in mei 2001, is die vraag ook aan de orde geweest.

In haar lezing *Wanneer is een gebarenuiting een kunstuiting?* formuleerde Anne Baker, hoogleraar Algemene Taalwetenschappen aan de Universiteit van Amsterdam met als specialisatie de NGT, het als volgt:

In iedere taal is het mogelijk om originele kunstuitingen te produceren. In de NGT is het niet anders. In de loop van de dag zullen wij gedichten zien en stukken toneel die door dove dichters en schrijvers geproduceerd zijn. De criteria om deze te beoordelen zijn niet anders dan voor iedere kunstuiting in andere talen – natuurlijk is het noodzakelijk om de taal, in dit geval de NGT te kennen – ten einde de inhoud te kunnen beoordelen alsmede de vorm. (...) Verhalen of toneelproducties kunnen ook beoordeeld worden aan de hand van de gebruikelijke criteria als originaliteit, vorm van enscenering, schoonheid. Een voorwaarde is wel dat de taal begrepen wordt en dat er inzicht bestaat in de taalvormen die door de schrijver of dramaturg toegepast worden voor bepaalde effecten.¹²

Mieke Julien, die als lid van de werkgroep deze studiedag mede heeft voorbereid, heeft een bijdrage geleverd met het stuk *Is gebaren een kunst?* waarin zij uitvoerig ingaat op de wijze waarop kunstuitingen in de NGT zoals gebracht door Handtheater, worden beoordeeld. Zij maakt een onderscheid tussen horenden en doven en binnen iedere groep een onderverdeling in subgroepen.

De horenden kunnen onderverdeeld worden in drie groepen, twee grote en een kleine groep. Een grote groep horenden meent – zonder overigens ooit iets gezien te hebben – dat kunstuitingen in NGT emancipatoir en dus (sic!) niet kunstzinnig kunnen zijn. Een tweede groep beoordeelt iedere kunstuiting in NGT van Handtheater onvoorwaardelijk positief. Een derde, kleine, groep is in staat om de kunstuiting op zijn merites te beoordelen.

Het dove publiek is ook te onderscheiden in drie groepen.

Er is een groep doven die meent dat kunstuitingen in NGT niet voor hen zijn weggelegd en die daarom niet komen kijken. Ze prefereren sport, recreatie en ontmoeting. Dat is het gevolg van de onbekendheid met kunst in het algemeen en het gebrek aan respect voor de eigen identiteit, taal en cultuur. Veel doven zijn in hun schoolperiode obsessief bezig geweest met leren spreken en spraakafzien en met het lezen en schrijven van de Nederlandse taal. Het dovenonderwijs besteedde weinig tot geen aandacht aan kunstzinnige vorming. (...)

De doven die wel komen kijken vallen in twee groepen uiteen. Een kleine groep, vaak zelf actief op het gebied van de kunsten als filmmaker, dichter of beeldend kunstenaar, heeft altijd kritiek en is nooit tevreden. Ze willen meer en beter. Ze zijn ongeduldig. Ze stellen te hoge eisen aan zichzelf en anderen. Soms ligt er aan hun houding een gevoel van minderwaardigheid ten grondslag en willen ze dat iedere kunstuiting in NGT perfect

¹² *Wanneer is een gebarenuiting een kunstuiting? De relatie tussen NGT en kunst*, Lezing voor de studiedag *Gebaren is een kunst*, kunstuitingen in NGT, Felix Meritis, Amsterdam, 17 mei 2001.

en excellent is. Velen zien zelden theater van 'horende' gezelschappen en beoordelen Handtheater dus absoluut en niet relatief. (...)

Een andere groep komt ook altijd kijken, naar iedere kunstuiting, vaak meerdere malen. Ze zijn blij met ieder aanbod, omdat er zo'n schaarste is. (...) Ze hebben uiteraard een mening over de verschillende kunstuitingen, ze vinden de ene mooier dan de andere, maar het aanbod is zo beperkt dat de vreugde de kritiek overheerst.¹³

Een van de conclusies van deze informatieve dag over kunstuitingen in de NGT is dat er gewerkt moet worden aan criteria aan de hand waarvan kunstuitingen in de NGT zouden moeten worden beoordeeld en aan een oplossing voor het feit dat het bij de Raad voor Cultuur en de Amsterdamse Kunstraad, maar ook bij de fondsen voor de podiumkunsten aan expertise ontbreekt om kunstuitingen in NGT te beoordelen.

Handtheater wil in samenwerking met deskundigen in binnen- en buitenland werken aan het formuleren van criteria, zowel de algemene criteria voor de beoordeling van kunstuitingen, als de specifieke beoordeling van kunstuitingen in de NGT.

Publiciteit

Omdat Handtheater enig is in zijn soort, is het van belang een actief beleid te voeren op het gebied van publiciteit. Door zijn uniciteit roept Handtheater veel vragen op die het verdienen om te worden beantwoord. In contacten met de horende maatschappij, waaronder de media, theaterprogrammeurs, het horende publiek en andere theatergroepen, moet altijd extra informatie worden gegeven over de gemeenschap, taal en cultuur van doven.

Ook binnen de dovensgemeenschap is publiciteit van belang. Veel doven menen ten onrechte dat theater niets voor hen is, omdat zij van jongs af aan niet vertrouwd zijn gemaakt met de kunsten in het algemeen en theater in het bijzonder.

Voor dit actieve beleid moet tijd en geld worden uitgetrokken. Het opstellen van een publiciteitsplan, gericht op de twee doelgroepen, behoort tot de prioriteiten. Ook aan het maken van aantrekkelijk publiciteitsmateriaal, zowel in het Nederlands, Engels (vanwege de vele buitenlandse contacten) en de Nederlandse Gebarentaal (op video) moet met voorrang worden gewerkt.

¹³ In Bijlage 3 is de gehele tekst *Is gebaren een kunst?* opgenomen.

Bestuurssamenstelling

In 2004 wordt het bestuur uitgebreid met twee jonge dove vrouwen die beiden deskundig zijn op het gebied van de dovencultuur en een vrouw die haar sporen heeft verdiend als expert op het gebied van de kunsteducatie.

Podiumkunsten en andere kunstvormen

Handtheater wil de komende vier jaar andere kunstuitingen als inspiratiebron gebruiken bij de theatervoorstellingen. In het eerste jaar staat de beeldende kunst, zowel in het platte vlak als driedimensionaal, centraal. In het tweede jaar de audiovisuele kunst. In het derde jaar zal het accent liggen op dans en in het vierde jaar wordt gewerkt met poëzie.

De concrete uitwerking hiervan vindt u in de activiteiten voor de komende vier jaar.

ACTIVITEITEN

2005 tot en met 2008

THEATERVOORSTELLINGEN

- VOLWASSENEN -

Titel	Vagina Verhalen
Inhoud	<i>Vagina Verhalen</i> is gebaseerd op de bekende Vagina Monologen van de Amerikaanse schrijfster Eve Ensler. Zij interviewde meer dan tweehonderd vrouwen van verschillende leeftijd en achtergrond over hun vagina en alles wat daarmee te maken heeft. De interviews vormden de basis voor de toneeltekst <i>De Vagina Monologen</i> . Komische, kritische, opruiende, poëtische en pijnlijke monologen. In <i>Vagina Verhalen</i> is een aantal monologen vervangen door verhalen van dove vrouwen. De voorstelling wordt gespeeld door zestien actrices, acht dove en acht horende vrouwen, in de Nederlandse Gebarentaal en het gesproken Nederlands.
Looptijd	2005
In samenwerking met	Beppie Blankert Dansconcerten
Titel	De toneelmeester
Inhoud	De toneelmeester blijft 's avonds alleen in het theater achter tussen de rekken met kostuums uit de stukken van Shakespeare. Hij kan de verleiding niet weerstaan om het ene na het andere kledingstuk aan te trekken en de acteurs en actrices na te doen die hij avond na avond in hun glansrollen en met hun eigenaardigheden mocht observeren. Tussendoor beleert hij zijn Iraanse knecht die zich van de domme houdt om uiteindelijk in de rol van nar (Mulla Nasreddin) zijn meester van het podium te spelen. <i>De toneelmeester</i> is een komische voorstelling van Jean Couprie en Ali Shafiee met een serieuze ondertoon.
Looptijd	2005
In samenwerking met	Levent Beskardes, Parijs; Het Shakespeare genootschap, Utrecht en Signing Shakespeare, Engeland
Titel	De verhalen die ik nooit geschreven heb
Inhoud	De dove kunstenaar Tim de Graaf heeft een schilderij gemaakt van een bij twee meter waarin de acteur John van Gelder in de ruimte zweeft omringd door propfen papier en potloden.

Looptijd	Dit schilderij is uitgangspunt voor een voorstelling, ontstaan door improvisatie, waarin John van Gelder de verhalen die hij nooit heeft kunnen schrijven in de Nederlandse Gebarentaal verteld. 2005
Titel Inhoud	MAF!! MAF!! is een komische two women show van de horende Marianne van der Staay en de dove Felice van Luijk. Samen bezingen ze de dovenscultuur. Marianne barst af en toe los in gezang tot ergernis van Felice die dan haar tolk, haar stem, kwijt is. Onderwerp van hun show zijn doofheid, dovenscultuur en gebarentaal, en de hilarische vooroordelen van de horende wereld.
Looptijd In samenwerking met	2005 De Levende Jukebox en The Deaf Comedians, Engeland
Titel Inhoud	De Stomme van Kampen De schilderijen van Hendrick Avercamp, de 'meester van het koude schilderij' zijn wereldberoemd. Toch weten maar weinigen dat Avercamp doof was. <i>De Stomme van Kampen</i> is een monoloog tegen een achtergrond van ijsgezichten, waarin de schilder zijn visie geeft op het zeventiende eeuwse leven.
Looptijd	2006/2007
Titel Inhoud	Charlie en Albert Charlie Chaplin en Albert Ballin leefden in dezelfde tijd en kenden elkaar. Albert Ballin was doof en speelde in de stomme film. Hij schreef een boek <i>De Schreeuw van een Doofstomme</i> . In Charlie en Albert gaan de twee mannen een dialoog aan, de eerste via pantomime, de tweede via Nederlandse Gebarentaal. De tekst is gebaseerd op het leven van Charlie Chaplin en het boek <i>De Schreeuw van een Doofstomme</i> . Het decor wordt gevormd door filmbeelden uit de stomme film.
Looptijd	2006/2007

Titel	Mijn handen gelijk vleugels
Inhoud	Bij Fokker werkte een twintigtal dove mensen op verschillende echelons. Hun verhalen vormen de basis voor <i>Mijn handen gelijk vleugels</i> . Het verhaal speelt zich af op twee niveaus, de vloer en de vleugel. Op de werk-vloer staat iedereen met beide benen op de grond. Op de vleugel ontsnappen ze aan de realiteit. Visuele componenten als dans, beweging en mime worden gecombineerd met teksten in de NGT en poëtische intermezzo's.
Looptijd	2007/2008
Titel	Internationaal Vertelfestival
Inhoud	Tijdens het Internationaal Vertelfestival geven buitenlandse vertellers voorstellingen in verschillende theaters in Amsterdam. In de jaren voorafgaand aan dit festival worden buitenlandse vertellers geprogrammeerd.
Looptijd	2007(festival); voorafgaand daaraan programmering individuele (buitenlandse) vertellers.
Titel	Open Podium
Inhoud	Achtmaal per seizoen is er een open podium. Iedereen kan in de Nederlandse Gebarentaal een verhaal vertellen, een lied 'zingen', een gedicht voordragen, een scène spelen enzovoort.
Looptijd	2005 tot en met 2008
In samenwerking met	Amateurtheaterschool voor doven
Titel	Buitenlandse theatergroep voor doven
Inhoud	Een buitenlandse theatergroep van dove acteurs wordt geprogrammeerd in Theater 't OOG en in enkele andere theaters in het land.
Looptijd	2005 tot en met 2008

THEATERVOORSTELLINGEN

- KINDEREN EN JONGEREN -

Titel	Plaatjes kijken (werktitel)
Inhoud	Stripverhalen en gebarentaal hebben als overeenkomst dat zij beide beeldend zijn. In <i>Plaatjes kijken</i> begint het stripverhaal te bewegen, te leven. Terwijl de acteurs gebaren, komen er ballonnetjes uit hun mond met de tekst in het Nederlands.
Looptijd	2006/2007
Titel	nog niet bekend
Inhoud	Tijdens The Deaf Way II, een internationaal cultuurcongres van doven dat in 2002 in Washington is gehouden, zijn contacten gelegd met buitenlandse theatergroepen die voorstellingen spelen voor dove en horende kinderen. Met enkele buitenlandse acteurs wordt een voorstelling gemaakt.
Looptijd	2007/2008

THEATEROPLEIDING

In 2004 start een pilotproject voor de amateurtheaterschool voor doven. Dit pilotproject wordt ontwikkeld in samenwerking met Kunstweb in Amsterdam. Bedoeling van de pilot is te komen tot een curriculum voor de amateurtheaterschool voor doven. Het leerplan wordt eind 2004 verwacht.

Gewerkt wordt met buitenlandse dove docenten en met dove en horende docenten uit Nederland.

De resultaten van deze opleiding worden gepresenteerd op het *Open Podium*.

De amateurtheaterschool richt zich op dove jongeren en volwassenen. Voor dove kinderen worden in samenwerking met de scholen voor doven, zogenaamde 'snuffelcursussen' georganiseerd, waarin zij kunnen kennismaken met het fenomeen theater.

TOLKEN EN VERTALEN

Titel	Werkplaats tolken
Inhoud	Er is in Nederland geen officiële opleiding tot theatertolk. In de werkplaats worden onderzoeken gedaan naar en experimenten uitgevoerd op het gebied van verschillende manieren van tolken.
Looptijd	2005 tot en met 2008
In samenwerking met	Beroepsvereniging Tolken Nederlandse Gebarentaal en buitenlandse theatertolken

Titel	Werkplaats vertalingen
Inhoud	In de werkplaats vertalingen worden onderzoeken gedaan naar en experimenten uitgevoerd op het gebied van vertalen van de Nederlandse Gebarentaal naar het gesproken Nederlands en vice versa.
In samenwerking met	Universiteit van Amsterdam (leerstool Nederlandse Gebarentaal), de Beroepsvereniging Tolken Nederlandse Gebarentaal en Gallaudet University (Washington DC)

AUDIOVISUELE PROJECTEN

Titel	Registratie van theaterproducties
Inhoud	Omdat de Nederlandse Gebarentaal een visuele taal is, ligt het voor de hand theaterproducties op een visuele drager, zoals video en DVD, vast te leggen.
Looptijd	2005 tot en met 2008

Titel	Deaf in the Picture (bioscoop)
Inhoud	Als vervolg op het geslaagde filmfestival dat Handtheater in samenwerking met de bioscoop Het Ketelhuis in Amsterdam in april 2003 heeft georganiseerd, worden er de komende jaren films waarin doven, hun gemeenschap, taal en cultuur een rol spelen, vertoond en nabesproken.
Looptijd	2005 tot en met 2008

Titel	Werkplaats audiovisueel
Inhoud	In de werkplaats audiovisueel worden experimenten uitgevoerd naar de verschillende manieren waarop gebarentaal in beeld kan worden gebracht.
Looptijd	2005 tot en met 2008
In samenwerking met	buitenlandse dove filmmakers

PUBLICITEIT EN DIENSTEN AAN DERDEN

Publiciteit

Titel	Binnenlands en buitenlands bestand
Inhoud	Binnenlands en buitenlands bestand actualiseren
Looptijd	2005 tot en met 2008

Titel	Internet, E-magazine en Nieuwsbrief
Inhoud	Onderhoud website, uitgave E-magazine en Nieuwsbrief
Looptijd	2005 tot en met 2008

Diensten aan derden

Uiteraard valt niet te voorspellen welke vragen van derden er binnen zullen komen. In ieder geval is het meer dan waarschijnlijk - op grond van de ervaringen van de afgelopen jaren - dat het aantal vragen zal toenemen.

Omdat Handtheater regelmatig benaderd wordt door producenten van films en televisieproducties met de vraag naar dove acteurs, ligt het in de bedoeling een bestand aan te leggen van geschikte kandidaten.

Er komen ook regelmatig vragen binnen over de dovensamenleving, de taal en cultuur van doven. Hiervoor wordt materiaal gemaakt, zowel in het Nederlands als in de NGT.

MEERJAREN BEGROTING

Toelichting bij de begroting 2005 - 2008 van Stichting Handtheater

Inleiding

Bijgaande begroting onttrekt zich aan de voorwaarden die gesteld zijn door de Gemeente Amsterdam en het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen. Slechts bij een aantal posten kon uitgegaan worden van het verlangde prijspeil 2002.

ID-banen

Tijdens het lopende kunstenplan (2001 – 2004) wordt een groot deel van het personeel van Handtheater - in totaal zes personen - betaald uit door NV Werk gegenereerde subsidies in het kader van de ID-regeling. In de begroting 2005 – 2008 zijn de ID-banen vervangen door reguliere banen. In de eerste plaats staat de ID-banen regeling zwaar onder druk. Bovendien gaat het niet langer aan het grootste deel van de werknemers van Handtheater op basis van het minimumloon aan je te verbinden. Een aanzienlijke verhoging van de post salarissen is evenwel het gevolg.

Amateurtheaterschool

Handtheater wil in de periode 2005 – 2008 een theateropleiding voor doven realiseren. Ten behoeve van een pilotproject voor deze amateurtheaterschool voor doven heeft het Ministerie van OC&W een bedrag van € 60.000 beschikbaar gesteld. Het pilotproject zal plaatsvinden in de tweede helft van 2004. Het opnemen in de begroting 2005 – 2008 van de amateurtheaterschool voor doven maakt de vergelijking met de voorgaande begroting van Handtheater onmogelijk. Voor ons staat echter vast dat deze opleiding noodzakelijk is voor de verdere ontwikkeling van de dovencultuur in Nederland.

Huisvesting

Handtheater moet de huidige huisvesting aan de Tollensstraat (voormalige tramremise) noodgedwongen verlaten.

Een alternatief is gevonden in het voormalige Wijkgebouw der Hervormde Gemeente aan de De Wittenkade in Amsterdam Westerpark. De Gemeente Amsterdam heeft een bedrag van € 25.000 voor de renovatie ter beschikking gesteld. Voor het overige deel zijn en worden particuliere fondsen benaderd. Inmiddels heeft het VSB Fonds laten weten een bijdrage te leveren van € 20.000. De huisvestingskosten zullen in de komende kunstenplanperiode hoger zijn dan het relatief lage bedrag dat in de lopende periode werd betaald.

Toelichting bij begroting

1. PERSONEELSLASTEN

De ID-banen worden omgezet in reguliere banen. Bij het vaststellen van de hoogte van de salarissen is op bescheiden wijze de CAO Nederlands Theater gevolgd.

2. HUISVESTINGSKOSTEN

De huisvestingskosten betreffen de huur van de kantoorruimte, het theater met 100 zitplaatsen, de foyer annex cursusruimte voor de amateur-theaterschool voor doven, en een opslagruimte.

3. ALGEMENE KOSTEN

Bij de kantoorkosten is uitgegaan van het prijspeil 2002, vermeerderd met 0,9472 %.

4. ACTIVITEITENKOSTEN

In de post productiekosten is opgenomen het maken van twee professionele producties per jaar prijspeil 2002 + 0,9472 %, de amateurtheaterschool voor doven, presentaties van buitenlandse doventheatergezelschappen, Open Podia en exposities van binnen- en buitenlandse dove kunstenaars.

5. PUBLICITEITSKOSTEN

Dit betreft de reële kosten van publiciteits- en marketingbeleid.

6. KOSTEN HORECA

Hierbij gaat het om een raming van de kosten die het voeren van horeca in een openbaar toegankelijke ruimte met zich meebrengt, onder andere vrijwilligersvergoedingen.

7. PUBLIEKSINKOMSTEN

Voor de voorstellingen in Amsterdam zijn recettes opgevoerd, inkomsten van theater in eigen beheer. Voor voorstellingen buiten Amsterdam zijn uitkoop-sommen begroot.

8. SPONSORING

Geen inkomsten begroot.

9. INKOMSTEN HORECA

Raming van inkomsten uit horeca in eigen beheer.

10. OVERIGE INKOMSTEN

Bijdrage GAK voor tolkuren € 19.000. Inkomsten uit verhuur theater € 8.000.

11. SUBSIDIES

In het tekort wordt voor 30% voorzien door een bijdrage van de Gemeente Amsterdam, voor 70 % door een bijdrage van het Ministerie van OC&W.

Niet elektronisch beschikbaar gesteld

MODEL MEERJARENBEGROTING

Bij de inrichting van uw meerjarenbegroting dient u zich te houden aan onderstaand model.

MODEL MEERJARENBEGROTING	Normbegroting 2005	Realisatie 2002
BATEN		
A. Opbrengsten (subtotaal)	101.100	28467
<i>Directe opbrengsten:</i>		
A.1 Publieksinkomsten	70.100	13142
A.2 Overige inkomsten		1775
<i>Indirecte opbrengsten:</i>		
A.3 Diverse inkomsten	31.000	13550
B. Bijdragen (subtotaal)	682.604	435469
B.1 Subsidie OCW in het kader van de cultuurnota	478.021	94988
B.2 Subsidie provincie		
B.3 Subsidie gemeente	204.583	
B.4 Overige bijdragen		340481
Som der baten (A + B)	783.704	463936
LASTEN		
C. Beheerlasten (subtotaal)	186.912	161491
C.1 Beheerlasten personeel	73.384	102481
C.2 Beheerlasten materieel	113.528	59010
D. Activiteitenlasten (subtotaal)	596.792	284261
D.1 Activiteitenlasten personeel	372.857	205992
D.2 Activiteitenlasten materieel	223.935	78269
Som der lasten (C + D)	783.704	445752
Saldo rentebaten/-lasten		768
SALDO	0	30143

Niet elektronisch beschikbaar gesteld

MODEL PRESTATIEOVERZICHT

Bij de inrichting van uw prestatieoverzicht dient u zich te houden aan onderstaand model.

MODEL PRESTATIEOVERZICHT	Normbegroting 2005	Realisatie 2002
PODIUMKUNSTINSTELLINGEN		
uitvoeringen in de standplaats	<input type="text" value="40"/>	31
uitvoeringen in de rest van Nederland	<input type="text" value="30"/>	0
uitvoeringen in het buitenland	<input type="text"/>	4
totaal aantal uitvoeringen	70	35
bezoeken in de standplaats	<input type="text" value="4.250"/>	1832
bezoeken in de rest van Nederland	<input type="text" value="4.500"/>	0
bezoeken in het buitenland	<input type="text"/>	835
totaal aantal bezoeken	8.750	2667
MUSEA EN PRESENTATIE-INSTITUTEN		
Tentoonstellingen	<input type="text"/>	
Bezoeken	<input type="text"/>	
Schoolgroepen	<input type="text"/>	
<input type="text"/>	<input type="text"/>	
<input type="text"/>	<input type="text"/>	
OVERIGE INSTELLINGEN		
Evenementen	<input type="text"/>	
Cursussen	<input type="text"/>	
Bemiddelingen	<input type="text"/>	
Bezoeken	<input type="text"/>	
Deelnemers	<input type="text"/>	
Gebruikers	<input type="text"/>	
Leden	<input type="text"/>	
<i>zie voor meer voorbeelden handboek verantwoording cultuursubsidies</i>		
<input type="text"/>	<input type="text"/>	
<input type="text"/>	<input type="text"/>	
<input type="text"/>	<input type="text"/>	
<input type="text"/>	<input type="text"/>	
FONDSEN		
omvang budget	<input type="text"/>	
aantal aanvragen	<input type="text"/>	
totaal aangevraagde bedrag	<input type="text"/>	
aantal verleningen	<input type="text"/>	
totaal toegekende bedrag	<input type="text"/>	

**BIJ
LA
GE**

BETWEEN SCYLLA AND CHARYBDIS

lezing ten behoeve van het seminar *Gehandicapten in de Podiumkunsten: HOEZO GEHANDICAPT?* op 16 januari 2003, georganiseerd door The British Council.

I was asked to tell something about the history of Handtheater and its position in the community.

Let me first introduce myself: I am Mieke Julien and I am the artistic leader of Handtheater.

I have to apologize beforehand for my American accent. Once, when I was a little girl, I learned to speak proper English, but my American friends made me pronounce ask like ask and class like class. Still I hope you can understand what I am telling.

I was not born as the artistic leader of Handtheater, nor did I apply for the job, I just became an artistic leader of a theatre group of the deaf out of necessity. There were and are no educated deaf directors in the Netherlands and in the beginning, it was too expensive to ask foreign deaf directors to come to the Netherlands for a year or so to work with our deaf actors.

Handtheater was founded in 1990 by five deaf men and one deaf woman. One of the deaf men had an education in the field of theatre art, but the other persons had a very different vocational background, like cook, glassblower, instrument maker and technical draftsman.

I assisted them in every possible way.

It was not the first time in history that deaf people tried to found a theatre group of the deaf in the Netherlands. Before World War II there was a group in the north of the Netherlands, managed by deaf Jews but with their elimination the group was eliminated as well.

In the fifties, there was a theatre group 'Art in our silence' in Amsterdam. This group was well known in the deaf community and caught the attention of the hearing media as well. However, there was no subsidy of the crown and when the active deaf leader, also actor and director, grew older, the group fell apart.

In the eighties, a new attempt was made. The Foundation of Visual Theatre was brought out. Jean Couprie and Wim Emmerik, both deaf mime artists of standing, performed in the Netherlands and abroad. The business managers of the group were hearing. In the end, that fact created a tremendous problem. The hearing people were in charge and used - or misused - the deaf mime artists as puppets on a string. Furthermore, there was no financial support of the government, so finally also this group ceased to exist.

Jean Couprie wanted to be admitted at the School of the Arts in Utrecht. It took him much time and energy to convince the management of the school that a deaf student was capable of becoming a bachelor of education. He succeeded, but as the only deaf student at that time, he felt the odd man out and he had to make himself familiar with a typical hearing way of theatre making. He did not learn what theatre in sign language is, can or has to be. He learned to use his voice, but not his hands. He learned for instance to roar like a lion, but not to express a lion in sign. There was no time or space to develop the stories of the deaf community.

The teachers were hearing and used spoken Dutch. At that time, there were a few interpreters in the Netherlands, but they were not professional. Children of deaf parents, hearing partners, hearing parents of deaf children volunteered to interpret for the deaf. A woman who worked as a teacher at the school interpreted some lessons for Jean, but not all. Therefore, he had to lip read and speak.

Jean Couprie was one of the founders of Handtheater.

Let me give you some facts about Handtheater.

Until two years, Handtheater did not receive any financial support of the Crown. It was sheer volunteer work and the actors paid everything out of their own pocket.

Since 2001 the Ministry of Education, Culture and Science, the Ministry of Public Health, Welfare and Sports and the City of Amsterdam endow Handtheater on a modest scale.

Now Handtheater has a permanent staff of ten people. Furthermore, there are thirty guest actors involved in the various projects. This season Handtheater has a theatre play for children, a theatre play for young people, a theatre play for adults, a film festival, a video registration of a former play, the production of a CD with signs for animals, a video project for children (picture books in sign language), in cooperation with an art organization in Bolivia.

Handtheater performs in the regular theaters in the Netherlands. Thirty percent of the audience is deaf and seventy percent is hearing. Almost all the performances are bilingual, in the Sign Language of the Netherlands and in spoken Dutch.

I was asked to tell you something about the position of Handtheater in the community. The question is: in which community? Handtheater has to function in and between two communities, the deaf community and the hearing community, between Scylla and Charybdis, as I called this paper. I can assure you that it is not easy to serve and satisfy both communities at the same time. They have different expectations, interests and needs.

The hearing community has many mistaken ideas about deafness (for instance that the deaf read Braille, about sign language (that it is nothing more than mime), about the deaf community (that it is primitive and behind the times), and about deaf art (that it is only a means to emancipation).

If hearing people have no knowledge of deafness, sign language and deaf culture, they have to be seduced to come to a performance of Handtheater. Once they have been there, many of them return.

In the beginning, hearing people are overwhelmed by the sign language, by its visual, expressive characteristics. Therefore, they are not able to judge the artistic value of the performance. If they are enthusiastic, you still do not know for what reason. Is it the astonishment that deaf actors can really act? Is it the amazement about the beauty of the language? Or is it out of respect for the artistic performance?

It takes time to overcome the prejudice of the hearing audience, but as I said if hearing people give us a chance to show what we are capable of, many of them are coming back.

If we put on a new play, we have to take into consideration what the effect will be on the hearing community. For instance the play Theo & Vincent, about the brothers Van Gogh, made it easier for hearing people to come to the theatre because almost everyone knows Van Gogh. O Amor Natural, a performance based on the erotic poems of the Brazilian poet Carlos Drummond de Andrade, lured many hearing people into the theatre because they wanted to know what all those erotic words look like in sign.

The performance Petrified Sorrow, the personal story of one of our deaf actors who is Jewish, about his experiences during World War II, hiding from the Germans, brought many Jewish hearing people to the theatre.

The deaf community, on the other hand, has its own desires. Deaf people really like to see their own stories on stage, in their own language. Stories they can relate to, feel connected with. They also want to relax, to laugh, because life is no laughing matter and laughter is the best medicine.

Of course, they are also interested in the stories of the hearing community, but not in the first place. So they enjoy Theo & Vincent, but they prefer Petrified Sorrow.

Spontaneous storytelling is typical deaf. Stories told at birthday parties, meetings, after work, in bars etc. However, those stories are not on paper.

The performances of Handtheater have to be accessible to hearing people as well. Not only because accessibility is one of the conditions stipulated by the Ministry of Education, Culture and Science, but also because we think it is important that hearing people can enjoy our shows. Therefore, all the performances have to be in two languages, the Sign Language of the Netherlands and spoken Dutch. In this respect it is easier to work with a text in Dutch, like the letters of Van Gogh, translate the text into the Sign Language of the Netherlands and translate it back into the interpreters text, than to work with stories based on improvisation. Even though the translation back and forth takes much time and energy.

John van Gelder, one of the actors of Handtheater, performed Traffic Light, stories in sign language. The audience was invited to bring an object in one of the colors of the traffic light, red, orange and green, and John improvised a story about each object. It was impossible to translate these stories into spoken Dutch, because there was no text and an interpreter would not have the time to prepare and rehearse. Therefore, these performances were not interpreted and – as a result - were not accessible to a hearing audience.

To serve both communities is not an easy task. We have to weigh all the pros and cons and balance between the expectations, interests and needs of the deaf and of the hearing community.

The last two years – in my opinion - we have focused too much on the hearing community and have neglected the deaf community, being a minority culture. Therefore, our plans for the future are:

- to pay more attention to deaf culture and to deaf story telling
- to make theatre education accessible for the deaf
- to involve deaf directors from abroad.

AMATEURTHEATERSCHOOL VOOR DOVEN

een eerste aanzet

Waarom?

Handtheater wordt geacht zestig professionele voorstellingen per jaar te spelen in het reguliere theatercircuit. De voorstellingen worden gespeeld door dove acteurs die geen van allen een opleiding hebben gevolgd op het gebied van de podiumkunsten omdat de opleidingen niet of nauwelijks voor doven toegankelijk zijn. Zelfs al zou een doof iemand een opleiding op het gebied van de podiumkunsten volgen met behulp van een tolk Nederlandse Gebarentaal, dan nog wordt op die opleiding geen aandacht besteed aan wat theater in de Nederlandse Gebarentaal is of zou moeten zijn, of wat het is om zonder muziek te dansen.

De vaste acteurs en gastacteurs van Handtheater leren het vak in de praktijk aan de hand van de voorstelling die ze moeten spelen. Dat betekent dat – uitgaande van één theaterproductie voor volwassenen en een voor kinderen per jaar – in dat ene jaar niet alleen de voorstelling moet worden voorbereid en gerepeteerd, maar ook een opleiding moet worden gegeven. Bovendien moeten Nederlandse teksten naar de Nederlandse Gebarentaal worden vertaald.

Handtheater wordt beoordeeld op de voorstelling zoals deze op het podium staat. Dat daarvoor een veel zwaarder traject dan bij niet-dove theatergroepen moet worden afgelegd, staat er niet op een bordje bij. Deze extra inspanning moet worden zichtbaar gemaakt. Een manier om dat te doen is een opleiding te starten waar doven zich kunnen bekwamen op het gebied van de podiumkunsten zonder de hete adem van een productie in de rug.

Uit de pool van geschoolden kan dan worden geput bij de selectie van acteurs voor nieuwe producties.

Waar?

Het ligt voor de hand om de opleiding wel helder te onderscheiden van de theatergroep Handtheater, maar deze niet los daarvan te laten bestaan. De opleiding zou dus moeten worden gesitueerd in de nabijheid van Handtheater, het liefst op dezelfde locatie. Aangezien Handtheater is gesitueerd in Amsterdam, zal ook de opleiding in Amsterdam gevestigd worden.

De amateurtheaterschool zal echter cursisten trekken uit het hele land. Zoals nu al te zien is bij het Open Podium, een soort 'Open Bak' die vier- tot vijfmaal per jaar door Handtheater wordt georganiseerd, zijn de deelnemers en het publiek uit het hele land afkomstig.

Voor wie?

De amateurtheateropleiding voor doven is bedoeld voor doven vanaf 18 jaar. Deze leeftijdskeuze is totstandgekomen in overleg met Nora Rozemond, voormalig inspecteur van het Ministerie van OCW. Zij voert hiervoor de volgende argumenten aan:

- Doven jonger dan 18 jaar zitten doorgaans nog op een internaat dat op een andere plaats is gevestigd dan hun ouderlijk huis.
 - Kinderen en jongeren kunnen of mogen vaak nog niet zelfstandig reizen en moeten dan worden gehaald en gebracht.
 - De meeste deelnemers aan het Open Podium zijn tussen 18 en 35 jaar oud.
- Wel stelde Nora Rozemond voor om aan de scholen kortdurende projecten aan te bieden waardoor kinderen en jongeren vertrouwd raken met de podiumkunsten.

Door wie?

Op de amateurtheaterschool zouden bij voorkeur dove docenten uit binnen- en buitenland moeten lesgeven. Vooral in het buitenland zijn dove docenten te vinden die een staat van dienst hebben op het gebied van dovencultuur in het algemeen en podiumkunsten in een gebarentaal in het bijzonder. Ook kan gebruik worden gemaakt van horende docenten die de Nederlandse Gebarentaal machtig zijn. Ten slotte is het ook mogelijk om te werken met horende docenten die de NGT niet beheersen, maar zich verstaanbaar maken door middel van een tolk. Van deze laatste mogelijkheid wordt alleen gebruikgemaakt als het gaat om docenten die iets bijzonders te bieden hebben aan podiumkunsten in de NGT.

Wanneer?

In 2004 start een pilotproject dat uitvoerig wordt geëvalueerd. Het ligt in de bedoeling om in de nieuwe kunstenplanperiode met de opleiding te beginnen.

Hoe?

De amateurtheaterschool zou een divers aanbod moeten doen, dus zowel korte als langer lopende cursussen, in de avonden, in de weekenden en op doordeweekse dagen, en in de schoolvakanties.

3 BIJ LA GE

IS GEBAREN EEN KUNST?

Hieronder volgen enkele overwegingen ten behoeve van het congres 'Gebaren is een kunst' op donderdag 17 mei 2001.

Is gebaren een kunst?

Is gebaren een kunst? Nee, gebaren is net zo min per definitie een kunst als spreken. Gebarentalen zijn visueel manuele talen met een eigen lexicon en grammaticale structuur. Maar een uiting in een gebarentaal is niet zo maar kunst. Nu de erkenning van de Nederlandse Gebarentaal op handen is en de Commissie Nederlandse Gebarentaal adviseert om met de erkenning van de taal ook kunstuitingen in die taal te erkennen en dus subsidiabel te achten, is er bij de fondsen voor de kunsten de behoefte ontstaan om criteria te ontwikkelen voor de beoordeling van kunstuitingen in NGT.

Voorwaarde voor beoordeling: kennis van de taal

Voor kenners van de NGT is het onmiddellijk duidelijk of iemand een boeiende gebaarder is of niet. Of iemand een 'stem' heeft als een klok zoals Ko van Dijk, een ingehouden speelstijl zoals Marlies Heuer, een komisch talent is zoals Paul de Leeuw, subtiel kan zijn zoals Joop Admiraal enz. enz. Voor degene die de taal niet beheerst, is dat niet of nauwelijks te zien. Want wat is taal en wat is spel? Theodor Holman heeft dat jaren geleden al mooi verwoord in Het Parool van 23 oktober 1990 naar aanleiding van het door Handtheater gespeelde stuk 'Wie is bang voor Virginia Woolf':

Het was uitermate boeiend om te zien hoe het geruzie, de vernederingen en kwetsuren in gebarentaal werden omgezet. (...) Ik vond het moeilijk om te beoordelen wat de dramatische kwaliteiten zijn, want wat ik aan drama zag, was misschien inherent aan de gebarentaal.

Maar zelfs al is iemand een kenner van de NGT, dan zijn we er nog niet. Een kenner van NGT is niet altijd een kenner van podiumkunsten. En een kenner van NGT die ook een kenner is van podiumkunsten, heeft nog altijd een eigen smaak. Om kunstuitingen in NGT breed te kunnen beoordelen, zijn er dus meerdere kenners van NGT die tevens het scala van de podiumkunsten overzien, nodig. Zo'n reservoir van 'recensenten' moet worden opgebouwd.

In de tussentijd doen individuen en groepen aanvragen voor subsidie. Wat moet daarmee gebeuren? Ik pleit voor uitgebreide monitoring, zolang dat reservoir van recensenten er nog niet is. Maak mensen vrij binnen de Raad voor Cultuur en de fondsen voor de kunsten om zich uitvoerig te informeren, werkprocessen te volgen, repetities bij te wonen, gesprekken te voeren. Professionaliteit kan - als men nog niet in staat is eindproducten te beoordelen op artistieke kwaliteit

omdat de expertise en/of de criteria ontbreken - dan tenminste afgemeten worden aan de wijze waarop producties totstandkomen en aan de visie die eraan ten grondslag ligt.

Het Ministerie van VWS subsidieert Handtheater met f200.000 structureel voor vier jaar. Een woordvoerder van het ministerie heeft al aangekondigd dat het ministerie deze last voor één kunstenplanperiode op zich wil nemen, maar dan niet meer. Het argument is dat kunstuitingen in NGT en kunsteducatie onder het Ministerie van OCW zouden moeten vallen en dat de subsidiëring door het Ministerie van VWS oneigenlijk is. Daar heeft het Ministerie van VWS volkomen gelijk in.

Ik pleit dan ook voor een politieke keuze: zijn we in Nederland bereid kunstuitingen in NGT te financieren, ja of nee? Zo ja, is er in potentie kwaliteit aanwezig, ja of nee? Zo ja, wat kunnen we eraan doen om die kwaliteit te helpen ontwikkelen en welke subsidiestromen kunnen daarvoor worden aangewend?

Door wie wordt op welke wijze beoordeeld?

Kunstuitingen in NGT bestaan al langer dan vandaag en worden ook al langer dan vandaag beoordeeld terwijl er nog geen officiële criteria zijn. Door wie en hoe?

In de tien jaar dat Handtheater bestaat is het me opgevallen dat horende beoordelaars van kunstuitingen in de NGT in drie groepen zijn te onderscheiden, waaronder twee grote groepen en een kleine.

Er is een grote groep mensen die - zonder zich open te stellen of erger nog, zonder zelfs te komen kijken - per definitie menen dat kunstuitingen in NGT in de eerste plaats emancipatoir zijn, of zoals een commissie van het Fonds voor de Podiumkunsten zwart op wit stelde:

De benadering van het Handtheater wordt eerder vanuit een therapeutische visie dan vanuit een artistieke visie vormgegeven. (...) Het artistieke spanningsveld tussen handicap en toneel wordt niet onderbouwd.

Fonds voor de Podiumkunsten, 2 april 1997

De lichamelijke handicap (doofheid) die ten grondslag ligt aan het ontstaan van een eigen taal en cultuur belemmert hen om de kunstuiting op zijn merites te bekijken en noopt hen om deze bij voorbaat als volwaardig af te wijzen. Deze mensen drijven dove (podium)kunstenaars tot wanhoop en met hen de niet-doven die bij de kunstproducten betrokken zijn. Het is moeilijk, vaak zelfs onmogelijk om deze groep mensen zover te krijgen dat ze überhaupt komen kijken en als ze al komen kijken hen zover te krijgen de bril van hun vooroordeel af te zetten. Het is bij deze mensen alsof je met een stormram tevergeefs tegen een dikke kasteelmuur beukt.

Dan is er een tweede groep mensen die kunstuitingen in de NGT onvoorwaardelijk positief beoordelen in superlatieven. Prachtig, indrukwekkend, schitterend! Ook die groep mensen laat de dove podiumkunstenaar en consorten in de steek. Zij vormen weliswaar geen kasteelmuur, maar geven geen enkele weerstand. Vaak ligt er aan hun houding een zelfde gevoel van superioriteit ten grondslag als bij de eerste groep. Ze vinden het zo knap van die doven dat ze kunnen dansen, dichten, toneelspelen enz. Alsof je toneelspeelt met je oren. Ze zijn kritiekloos en het enige voordeel van deze groep is dat ze je niet vreselijk in de weg zitten, maar je verder op weg helpen ... nee.

Tenslotte is er een kleine groep mensen die komen kijken met open blik en bereid zijn hun vooroordeel kritisch onder de loep te nemen en het - als daar aanleiding toe is - te herzien. Tot deze groep behoort mijn moeder. In de tien jaar dat Handtheater bestaat is ze naar alle voorstellingen komen kijken. Ik krijg het te horen als ze iets mooi vindt en waarom, maar ze zegt het me ook als ze iets niet goed vindt en waarom. Ze pretendeert niet de wijsheid in pacht te hebben, matigt zich geen deskundigheid aan, maar reageert vanuit gezond verstand, gevoel en een in de loop der jaren ontwikkeld gevoel voor esthetiek, gebaseerd op veelvuldig theaterbezoek.

Gelukkig heb ik meerdere mensen zoals mijn moeder ontmoet en die - in tegenstelling tot mijn moeder - in de wereld van de kunsten een (gezaghebbende) positie hebben. Deze mensen hebben zich ingezet om kunstuitingen in NGT onder de aandacht te brengen en te pleiten voor een open benadering. Zij hebben oog voor de reeds gerealiseerde en potentieel aanwezige kwaliteiten. Om enkele namen te noemen: Hans Man in 't Veld (artistiek leider van de regieopleiding van de faculteit theater van de Amsterdamse Hogeschool voor de Kunsten); Henk Votel (voormalig acteur Toneelgroep De Appel); Cox Habbema (voormalig directeur van de Stadsschouwburg Amsterdam); Jiri Kylian (choreograaf en artistiek adviseur van het Nederlands Dans Theater); Minnie Luimstra-Albeda (voormalig wethouder voor Cultuur in Amsterdam, thans lid van de Eerste Kamer); Els Agtsteribbe (voormalig zakelijke leider van diverse theatergroepen en voormalig gemeenteraadslid van de gemeente Amsterdam).

Dan de dove beoordelaars. Ook deze zijn te onderscheiden in groepen. Er is een groep doven die meent dat kunstuitingen in NGT niet voor hen zijn weggelegd en daarom niet komen kijken. Ze prefereren sport, recreatie en ontmoeting. Dat is het gevolg van de onbekendheid met kunst in het algemeen en het gebrek aan respect voor de eigen identiteit, taal en cultuur. Veel doven zijn in hun schoolperiode obsessief bezig geweest met leren spreken en spraakafzien en met het lezen en schrijven van de Nederlandse taal. Het dovenonderwijs besteedde weinig tot geen aandacht aan kunstzinnige vorming. Alles was erop gericht om de doven zo horend mogelijk te maken. De NGT werd door het dovenonderwijs zo onderdrukt dat de doven zelf hun taal als minderwaardig beoordeelden en daarmee ook kunstuitingen in die taal.

De doven die wel komen kijken vallen in twee groepen uiteen. Een kleine groep - vaak zelf actief op het gebied van de kunsten als filmmaker, dichter of beeldend kunstenaar, of op het gebied van de NGT als docent of onderzoeker NGT - heeft altijd kritiek en is nooit tevreden. Ze willen meer en beter. Ze zijn ongeduldig en stellen te hoge eisen aan zichzelf en anderen. Soms ligt er aan hun houding een gevoel van minderwaardigheid ten grondslag en willen ze dat iedere kunstuiting in NGT perfect en excellent is. Velen zien zelden of nooit theater van 'horende' gezelschappen en beoordelen kunstuitingen in de NGT dus absoluut en niet relatief. Een jongeman die altijd naar de voorstellingen van Handtheater komt kijken, reageert na iedere voorstelling met een zuinig 'gaat wel, houdt niet over, kan veel beter'. Op een gegeven moment vroeg ik hem of hij wel eens voorstellingen zag van horende acteurs. 'Nee, natuurlijk niet,' zei hij verontwaardigd, 'dat kan ik toch niet volgen?' 'Denk je,' vroeg ik hem 'dat de voorstellingen van horende gezelschappen beter zijn dan die van Handtheater?' Hij knikte vol overtuiging.

Een andere groep komt ook altijd kijken, naar iedere kunstuiting, vaak meerdere malen. Ze zijn blij met ieder aanbod, omdat er zo'n schaarste is. Een van hen heeft dat helder verwoord in haar brief ter ondersteuning van de aanvraag voor structurele subsidie van Handtheater:

Als ik zin heb in een avondje theater, is er voor mij een zeer beperkte keuze. Ik kan niet kiezen voor een avondje Cyrano, Miss Saigon, Youp van 't Hek of tientallen andere theatervoorstellingen. Voor mij zijn ze niet toegankelijk, vanwege de gesproken taal. Maar Theater 't OOG en Handtheater zijn wel toegankelijk voor mij. (...) Het is absoluut ondenkbaar dat Handtheater zou moeten verdwijnen. Waar moet ik straks dan naar toe als ik zin heb in een avondje theater?

Ze hebben uiteraard een mening over de verschillende kunstuitingen en de ene voorstelling spreekt hen meer aan dan de andere, maar het aanbod is zo beperkt dat de vreugde de kritiek overheerst.

Artistieke lijn en kwaliteit

Handtheater is sinds kort structureel gesubsidieerd. De structurele subsidie is met hangen en wurgen totstandgekomen, ondanks een negatief advies van de Raad voor Cultuur en de Amsterdamse Kunstraad. In beide adviezen is sprake van het ontbreken van een artistieke lijn en een te laag kwaliteitsniveau. Overigens is bij navraag door de advocaat die de belangen van Handtheater behartigt, gebleken dat door de Raad voor Cultuur inzake de structurele subsidie-aanvraag geen voorstelling is bezocht.

De Raad heeft veel waardering voor het werk dat door Handtheater wordt gedaan. Het is van groot belang dat ook doven de gelegenheid hebben kennis te nemen van belangwekkend, nieuw theater.

De producties die tot nu toe door Handtheater zijn uitgebracht hebben nog niet een zodanig kwaliteitsniveau bereikt dat ze beschouwd kunnen worden als kunstuitingen die voor een ruimer publiek dan alleen maar doven van belang zijn. De Raad is dan ook niet van oordeel dat het werk van Handtheater een belangrijke bijdrage levert aan het geheel van de Nederlandse theatercultuur. Uit de plannen voor de komende Cultuurnota-periode blijkt wel een zekere behoefte om de artistieke horizon te verruimen, maar de Raad heeft er nog niet voldoende vertrouwen in dat dit zal leiden tot een wezenlijke verhoging van de artistieke kwaliteit.

De Raad heeft Handtheater niet willen beoordelen als een instelling die alleen maar ten dienste staat van één bijzondere doelgroep, maar als een gezelschap met een autonome artistieke ambitie. De Raad constateert dat Handtheater een gezelschap in opbouw is en dat het tot nu toe gemaakte werk nog niet een zodanige kwaliteit heeft dat structurele subsidiëring gerechtvaardigd zou zijn.

De raad waardeert het artistieke plan, met name het streven om wezenlijk artistieke zaken te realiseren en boven de handicap en de daaraan gekoppelde doelgroep uit te stijgen. De raad betwijfelt echter of de veronderstelde artistieke kwaliteit al voldoende gerijpt is en zich voldoende heeft bewezen om een structurele subsidie te rechtvaardigen.
Amsterdamse Kunstraad

Voor alle duidelijkheid: Handtheater vindt dat kunstuitingen in de NGT in principe moeten worden beoordeeld op hun artistieke kwaliteit. Maar het zou te gemakkelijk en ook onterecht zijn om het hierbij te laten.

Voor het uitzetten van een artistieke lijn moet je namelijk in de luxepositie verkeren om een keuze te kunnen maken uit een reservoir van toneelspelers, mimespelers, dansers, dichters enz. die die artistieke lijn kunnen invullen.

Zo'n reservoir van dove (podium)kunstenaars is er niet. Dat komt omdat de opleidingen voor de (podium)kunsten niet tot nauwelijks toegankelijk zijn voor doven.

Wat heeft Handtheater dus de afgelopen jaren gedaan? Omdat we niet konden uitgaan van een artistiek concept en daar de geschikte mensen bij zoeken, zijn we uitgegaan van de beschikbare mensen en hun kwaliteiten, en hebben we getracht deze kwaliteiten zo optimaal mogelijk te benutten. Maatwerk dus.

In de afgelopen jaren heeft Handtheater onder andere de volgende theaterproducties uitgebracht: *De Man, de Stad en het Boek*, *Theo & Vincent*, *Versteend Verdriet* en *O Amor Natural*. Hoe is de keuze voor deze producties totstandgekomen en waar komen de podiumkunstenaars vandaan?

De Man, de Stad en het Boek is een toneelstuk dat is gebaseerd op het boek 'Observations d'un sourd & muet' van de dove Fransman en revolutionair Pierre Desloges die leefde ten tijde van de Franse revolutie. Ik kwam dit boek bij toeval tegen in een bibliotheek in Parijs en heb aan Ernst van Altena gevraagd om het te vertalen en dat heeft hij prachtig gedaan.

Op dat moment waren er drie acteurs bij Handtheater: Jean Couprie, John van Gelder en Gert-Jan de Kleer. Jean Couprie is van oorsprong kok en heeft op latere leeftijd de Academie voor Woord en Gebaar in Utrecht gevolgd.

John van Gelder heeft 25 jaar als glasinstrumentmaker bij de Universiteit van Amsterdam gewerkt en Gert-Jan de Kleer verdiende zijn geld als illustrator.

Het toneelstuk *De Man, de Stad en het Boek* heb ik op hun lijf geschreven. Het is een monoloog geworden voor drie mannen die met zijn drieën de rol van Pierre Desloges spelen.

Theo & Vincent over de broers Van Gogh is ontstaan vanuit de fascinatie van John van Gelder voor het werk en het leven van Vincent van Gogh. Op dat moment waren er twee acteurs beschikbaar, John en Jean. Het werd dus een briefwisseling op het podium gebaseerd op de brieven die Theo en Vincent aan elkaar hebben geschreven. John paste als persoon en als acteur uitstekend in de kiel van Vincent en Jean zat het pak van Theo als gegoten.

Eduard Leuw is van oorsprong goudsmid. Hij liet me enige jaren geleden het relaas lezen dat zijn moeder voor hem heeft geschreven over haar ervaringen tijdens de Tweede Wereldoorlog toen ze met haar man en kinderen is ondergedoken. Die twintig uitgetypte vellen vormden de basis voor *Versteend Verdriet*.

Wim Emmerik is van oorsprong fijninstrumentmaker en heeft zich ontwikkeld tot docent en onderzoeker NGT. Hij is een van de oprichters van Handtheater. Enkele jaren geleden zag ik de film van Heddy Honigmann *O Amor Natural* en die sprak me om meerdere redenen aan. Ik kocht de dichtbundel van de Braziliaan Carlos Drummond de Andrade en gaf die aan Wim Emmerik. Hij heeft altijd een grote liefde gehad voor dans en voor poëzie.

O Amor Natural werd dus een dans- en poëzievoorstelling rondom de erotische gedichten van de Braziliaan Carlos Drummond de Andrade.

Op dit moment wordt de voorstelling uitgevoerd door zes mensen. Waar zijn ze vandaan gekomen? Hoe hebben we ze gevonden? Ali Shafiee vluchtte zeven jaar geleden uit Iran. In de disco zag Ilse Jobse hem dansen en ze vroeg hem of hij wilde meedoen aan de voorstelling. Rudy Plijter werkt als monteur in een garage en werd aangedragen door Perwin Schol die hem van vroeger kende. Evenals Ilse met wie Perwin is bevriend. Dick Kerkhoven heeft de rol van Wim overgenomen. Hij is van oorsprong technisch tekenaar en was daarna jarenlang manager van de Stichting Welzijn Doven in Amsterdam. Will Hendriks is al meer dan veertig jaar werkzaam als laborante bij de bloedbank van het Rode Kruis.

En waar kom ik zelf vandaan? Op het gevaar af vooroordelen te bevestigen: ik ben van oorsprong orthopedagoog, heb enkele jaren als beleidsmedewerker in het sociaal-cultureel werk gewerkt, ben daarna bij de televisie terechtgekomen waar ik werkte voor programma's als *Achterwerk in de Kast* van de VPRO (conceptontwikkeling, research en begeleiding) en het *Kinderkookkafe* van de KRO. Voor de radio, met name voor het Humanistisch Verbond heb ik programma's gemaakt. Tussendoor werkte ik als journalist voor kranten en

tijdschriften, waaronder Vrij Nederland, en schreef ik vier kinderboeken. Ten slotte ben ik van de oprichting af aan bij Handtheater betrokken geweest.

Proces- of productgericht werken

Toen ik meer dan twintig jaar geleden in het sociaal-cultureel werk werkzaam was als beleidsmedewerker werd de discussie al gevoerd over productgericht of procesgericht werken. Toen al vond ik die tegenstelling oneigenlijk. Ik ben altijd van mening geweest dat je zowel productgericht als procesgericht moet werken. Met dien verstande dat een goed verlopend proces een noodzakelijke maar geen voldoende voorwaarde is voor een goed product.

Toen ik als onderzoeker in het buurthuis De Oesjesduiker op Wittenburg in Amsterdam toneelstukken maakte met kinderen, vond ik het belangrijk dat het eindresultaat, het toneelstuk, dat gepresenteerd werd aan een publiek, kwaliteit had. Het publiek moest geboeid zijn en getroffen worden.

Ik vond het tevens belangrijk dat de kinderen met plezier repeteerden, dat er ook aandacht was voor hun persoonlijke omstandigheden, voor andere aspecten van hun leven. Maar ze kwamen daar in de eerste plaats om te leren toneel te spelen.

Zo werk ik de afgelopen tien jaar bij Handtheater nog steeds. Bij Handtheater gaat het in de eerste plaats om de podiumkunsten. Handtheater is geen sociaal-culturele instelling, maar een theatergroep. Dat neemt niet weg dat bij Handtheater veel tijd en energie, dus ook geld en formatie wordt ingezet voor opleidingen op het gebied van de podiumkunsten als gevolg van de ontoegankelijkheid van opleidingen op dit gebied voor doven. Daarnaast wordt een niet onaanzienlijk deel van de tijd besteed aan educatie en opvang. Dat brengt de situatie van doven als minderheid met zich mee.

Het zou bijzonder onverstandig zijn om te ontkennen dat dat zo is. Hoewel de insteek van de Raad voor Cultuur, de Amsterdamse Kunstraad en de fondsen voor de kunsten het ons wel moeilijk maken. Het lijkt erop dat we moeten kiezen tussen emancipatie en artistieke kwaliteit.

Of te wel tussen proces- en productgericht werken. Die keuze is niet mogelijk. Proces en product zijn onlosmakelijk verbonden, ze scheiden zou een Salomonsoordeel zijn.

Kunstuitingen in NGT moeten op hun kwaliteit beoordeeld worden. Daar ben ik het hartgrondig mee eens. Maar de kwaliteiten moeten zich ook kunnen ontwikkelen. Bij Handtheater wordt veel tijd besteed aan het opsporen en opleiden van dove mensen met talent. Dat is geen keuze maar een noodzaak.

Bij de voorstelling Brekebeen in Brielle zat een doof meisje op de eerste rij. Doris van 4 jaar. Na afloop wilde ze de zaal niet verlaten, maar keek haar ogen uit naar het afbreken van het decor en naar John van Gelder en Ali Shafiee die met elkaar communiceerden in NGT. Ze trok haar moeder aan haar jas en gebaarde luid en duidelijk: 'Als ik groot ben, ga ik ook toneelspelen.' We zullen nog minstens een jaar of tien, vijftien op Doris moeten wachten, maar in de tussentijd moet ze wel voldoende aanbod krijgen om haar toekomstdroom gestalte te kunnen geven.

Achter de bergen is het gras altijd groener

Wat uit het buitenland komt smaakt anders en volgens sommige proevers daarom beter. De situatie in New York is vaak aangehaald als voorbeeld van een walhalla van kunstuitingen in ASL (American Sign Language). Ik ben tweemaal langdurig in New York geweest samen met Wim Emmerik en John van Gelder. Bruce Hlibok, een dove acteur, regisseur en toneelschrijver van naam, die niet alleen off Broadway speelde maar ook 'on', werkte en woonde in New York. We logeerden bij hem in zijn huis in New Jersey. Met hem heb ik lange telefoongesprekken gevoerd (uiteeraard via een telefoontolk) en een correspondentie gevoerd. In de Verenigde Staten is ASL al langer ingeburgerd dan de NGT in Nederland. Dat is een feit. In New York is de dovengemeenschap echter ingedeeld naar etnische komaf en/of religie. Er is een club voor Latino's voor Black Africans, voor joden (waar tijdens ons bezoek de naam van Anne Frank veelvuldig werd gevingerspeld) enz. De dovengemeenschap is dus gesegregeerd. En hoewel er veel meer doven in New York wonen, zijn die onderscheiden groepen ieder niet groter dan de dovengemeenschap in Nederland die een dergelijke segregatie niet kent. Dat heeft ook gevolgen voor het niveau en de kwaliteit van de kunstuitingen in gebarentaal. Nederland doet het - in vergelijking - helemaal niet slecht, zelfs goed.

Toen we in 1990 optraden op Gallaudet University in Washington DC, de enige universiteit voor doven ter wereld, verwachtte het publiek (zo'n 250 mensen) niet veel van die boerenheikneuters uit een land waar de gebarentaal nog niet eens een officiële status had en de nadruk nog lag op het leren spreken en spraakafzien. Na afloop was men zichtbaar onder de indruk. De dove wetenschapper Clayton Valli die onderzoek doet naar poëzie in gebarentalen, vertelde ons hoe poëtisch tekstfragmenten waren en wilde graag de tekstfragmenten gebruiken voor zijn onderzoek.

In een brief die Gallaudet University ons zond, was de waardering zo 'overdone' dat wij nuchtere Nederlanders de brief maar snel in het archief stopten. Blijkbaar is in de Verenigde Staten het gras van Nederland ook groener! Voor deze gelegenheid heb ik de brief weer uit het archief opgediept:

People here at Gallaudet University are still talking about how impressive your performance here to the Gallaudet community was last month. The talent you and Wim displayed and the depth of your artistic work was so admirable and touching. (...) I have worked in professional deaf theatre for more than ten years now; rarely have I seen a performance as excellent as yours.

Gallaudet University, Robert Daniels, 3 oktober 1990.

Het Speeltheater bracht enkele jaren geleden *Stellaluna* uit, een theatervoorstelling voor kinderen over een vleermuisje en zijn angstige avonturen.

In dit stuk speelt de Amerikaanse dove acteur Billy Seago mee. Ook dat is een voorbeeld van het idee fixe dat het gras elders groener is. Billy werd met zijn hele gezin naar Nederland gehaald en zijn ASL werd in korte tijd omgebouwd tot een soort NGT. Dat Billy Seago talent heeft, staat als een paal boven water,

maar dat zijn acteerprestatie door een Nederlandse dove acteur niet geëvenaard dan wel overtroffen had kunnen worden, is pure nonsens.

Conclusies

- Voor de beoordeling van kunstuitingen in de NGT is kennis en beheersing van de taal een noodzakelijke voorwaarde.
- Er moet een reservoir van 'recensenten' worden opgebouwd.
- Er zou uitgebreide monitoring moeten plaatsvinden.
- Het al dan niet (voort)bestaan van kunstuitingen in de NGT is een politieke keuze.
- Doven moeten in staat gesteld worden opleidingen te volgen op het gebied van de (podium)kunsten.
- Artisticiteit en emancipatie sluiten elkaar niet uit.
- Nederland doet het wat betreft kunstuitingen in de NGT internationaal zo slecht nog niet.

Mieke Julien